

8. SANTRUMPOS

8.1. ŽODŽIŲ IR PASAKYMŲ TRUMPINIMAS

Dažnai vartojami žodžiai, žodžių junginiai, įvairūs pavadinimai rašte yra trumpinami.

Žodžiai trumpinami keliais būdais.

8.1.1. **Rašomas pirmasis žodžio skiemuo ir po jo einanti antrojo skiemens priebalsė** (ar priebalsės) arba du pirmieji skiemenys ir po jų einanti trečiojo skiemens priebalsė (ar priebalsės), pvz.: *sqs.* – sąsiuvinis, *mėn.* – mėnuo, *gyd.* – gydytojas, *prof.* – profesorius, *mok.* – mokinys, *adv.* – advokatas; *apyl.* – apylinkė, *akad.* – akademikas, *mokyt.* – mokytojas, *vyresn.* – vyresnysis.

Po lietuviškų santrumpų paskutinės priebalsės dedamas taškas, tačiau tarptautinės santrumpos vartojamos be taško, pvz.: *atm* – atmosfera, *cal* – kalorija.

8.1.2. **Rašoma viena ar kelios pirmosios žodžio priebalsės**, pvz.: *p.* – puslapis, *g.* – gatvė, *kl.* – klasė, *mst.* – miestas, *plg.* – palygink, *pvz.* – pavyzdžiui, *mstl.* – miestelis. Vienas kitas žodis trumpinamas pirmąja balse, pvz.: *a.* – amžius, *aikštė*, *e.* – era.

Priebalsinių santrumpų taškai dedami taip pat, kaip nurodyta prie pirmojo būdo, pvz.: *m.* – metai, *kl.* – klasė, bet: *m* – metras, *km* – kilometras, *kg* – kilogramas.

P a s t a b a . Išvestinių matų tarptautinės santrumpos sudarytos ne iš žodžių pirmųjų priebalsių, o iš dėmenų pradžių priebalsių, pvz.: *kg* – kilogramas, *cm* – centimetras.

8.1.3. **Rašoma pirmojo žodžio raidė ir po brūkšnelio paskutinis skiemuo**, pvz.: *b-vė* – bendrovė, *m-kla* – mokykla, *g-kla* – gamykla, *m-ja* – ministerija. Tai iš vartosenos išeinantis trumpinimo būdas, taip gali būti trumpinami įstaigų ir organizacijų pavadinimai, kurie baigiasi balse.

Po žodžio galą turinčių santrumpų taškas nededamas.

8.1.4. **Trumpinant žodžių grupes ir junginius, kiekvienas žodis trumpinamas atskirai**, po tokių santrumpų dalių dedami taškai, tarp jų paliekamas tarpelis, pvz.: *t. y.* (ne *t.y.*) – tai yra, *m. m.* – mokslo metai, *š. m.* – šių metų, *l. e. p.* – laikinai einantis pareigas, *pr. m. e.* – prieš mūsų erą, *pr. Kr.* – prieš Kristų.

P a s t a b a . Žodžio junginių santrumpų negalima rašyti su pasviru brūkšniu, turi būti *š. m.*, ne *š./m.* (šių metų); *p. d.*, ne *p./d.* (pašto dėžutė). Pasviru brūkšniu žymimas dviejų žodžių santykis, pvz.: *m/sek.* (metrų per sekundę), *cnt/ha* (centnerių iš hektaro), arba du lygiaverčiai dalykai, pvz.: *tel./faks.* (telefonas ir faksas), *130/80* (arterinio kraujospūdžio dydžiai).

8.1.5. **Keliažodžiai valstybių, organizacijų, įstaigų ir kitokie pavadinimai sutrumpintai rašomi pirmosiomis visų žodžių (išskyrus nesavarankiškus) didžiosiomis raidėmis**, pvz.: *JAV*, *JT* (Jungtinės Tautos), *KAM* (Krašto apsaugos ministerija), *LKŽ* („Lietuvių kalbos žodynas“), *UAB* (uždaroji akcinė bendrovė), *PVM* (pridėtinės vertės mokestis).

Kartais atskiromis didžiosiomis raidėmis pažymimi sudurtinio žodžio dėmenys, pvz.: *HE* (hidroelektrinė), *UTB* (ultratrumposios bangos), *SDP* (socialdemokratų partija), arba žodis sutrumpinamas dviem didžiosiomis raidėmis, pvz.: *LST* (Lietuvos standartas).

Nei po atskirų didžiųjų raidžių, nei po viso sutrumpinto pavadinimo taškas nededamas. Taškai gali būti dedami, kai didžiosiomis raidėmis sutrumpinami paprasti pasakymai, pvz.: *A. V.* (antspaudo vieta), *D. G.* (Didžiai gerbiamas).

8.2. SVARBESNIOSIOS SANTRUMPOS

8.2.1. MATŲ SANTRUMPOS

Po ilgio, ploto, tūrio, saiko ir kitų matų tarptautinių santrumpų taškas nededamas.

Ilgio matai

kilometras – <i>km</i>	decimetras – <i>dm</i>
hektometras – <i>hm</i>	centimetras – <i>cm</i>
dekametras – <i>dam</i>	milimetras – <i>mm</i>
metras – <i>m</i>	

Ploto ir tūrio matai

1. Ilgio matai su viršuje pažymėtu laipsnio rodikliu 2 reiškia plotą, pvz.: m^2 – kvadratinis metras, cm^2 – kvadratinis centimetras, mm^2 – kvadratinis milimetras.

Kiti ploto matai yra: *a* – aras, *ha* – hektaras.

2. Ilgio matai su viršuje pažymėtu laipsnio rodikliu 3 reiškia tūrį, pvz.: m^3 – kubinis metras, cm^3 – kubinis centimetras, mm^3 – kubinis milimetras.

Tekste ploto ir tūrio matai gali būti rašomi su priekyje esančiomis santrumpomis *kv.* ir *kub.* – *kv. m* (kvadratinis metras), *kub. m* (kubinis metras).

Saiko matai

hektolitrą – <i>h</i>	decilitras – <i>dl</i>
dekalitras – <i>dal</i>	centilitras – <i>cl</i>
litras – <i>l</i>	mililitras – <i>ml</i>

Svorio (masės) matai

tona – <i>t</i>	gramas – <i>g</i>
centneris (100 kg) – <i>cnt</i>	decigramas – <i>dg</i>
kilogramas – <i>kg</i>	centigramas – <i>cg</i>
dekagramas – <i>dag</i>	miligramas – <i>mg</i>

Be taškų rašomos ir tarptautinių matų santrumpos *sv* – svaras, *p* – pūdas.

Slėgio matai

normali atmosfera – <i>atm</i>	milibaras – <i>mbar</i>
techninė atmosfera – <i>at</i>	paskalis – <i>Pa</i>
baras – <i>bar</i>	hektopaskalis – <i>hPa</i>

Laiko matai

valanda – <i>h</i>
minutė – <i>min</i>
sekundė – <i>s</i>

Tarptautinės laiko matų santrumpos vartojamos daugiausia techninėje literatūroje. Kitur dažniausiai vartojamos lietuviškos santrumpos, po kurių dedamas taškas.

amžius – <i>a.</i> ir <i>amž.</i>	diena – <i>d.</i>
metai – <i>m.</i>	valanda – <i>val.</i>
mėnuo – <i>mėn.</i>	minutė – <i>min.</i>
savaitė – <i>sav.</i>	sekundė – <i>sek.</i>

Elektros ir šilumos matai

amperas – <i>A</i>	hektovatas – <i>hW</i>
--------------------	------------------------

ampervalandė – *Ah*   hektovatvalandė – *hWh*
voltas – *V*   kulonas – *C*
vatas – *W*   dažulis – *J*
kilovatas – *kW*   kalorija – *cal*
kilovatvalandė – *kWh*   kilokalorija – *kcal*

Šalčio laipsniai žymimi su minuso, šilčio laipsniai – su pliuso ženklu, pvz.: -10° C – 10 laipsnių Celsijaus šalčio, $+10^{\circ}$ R – 10 laipsnių Reomiūro šilumos.

Pinigų vienetų santrumpos

Pinigų vienetų santrumpos laikomos simbolinėmis ir rašomos be taškų: litas – *Lt*, centas – *ct*.

8.2.2. ASMENŲ, PAREIGŲ IR LAIPSNŲ PAVADINIMŲ SANTRUMPOS

admirolas – <i>adm.</i>	korespondentas – <i>koresp.</i>
advokatas – <i>adv.</i>	leitenantas – <i>ltn.</i>
agronomas – <i>agr.</i>	majoras – <i>mjr.</i>
akademikas – <i>akad.</i>	mokinys – <i>mok.</i>
aktorius – <i>akt.</i>	mokytojas – <i>mokyt.</i>
artistas – <i>art.</i>	pavaduotojas – <i>pav., pavad.</i>
asistentas – <i>asist.</i>	pėstininkas – <i>pėst.</i>
autorius – <i>aut.</i>	pilietis – <i>pil.</i>
buhalteris – <i>buh.</i>	pirmininkas – <i>pirm.</i>
dailininkas – <i>dail.</i>	ponas, ponija, panelė – <i>p.</i>
daktaras – <i>dr.</i>	profesorius – <i>prof.</i>
dekanas – <i>dek.</i>	prokuroras – <i>prok.</i>
dėstytojas – <i>dėst.</i>	pulkininkas – <i>plk.</i>
docentas – <i>doc.</i>	redaktorius – <i>red.</i>
draugas – <i>drg.</i>	režisierius – <i>rež.</i>
duktė – <i>d.</i>	sekretorius – <i>sekr.</i>
generolas – <i>gen.</i>	seržantas – <i>serž.</i>
gydytojas – <i>gyd.</i>	studentas – <i>stud.</i>
inspektorius – <i>insp.</i>	sūnus – <i>s.</i>
inžinierius – <i>inž.</i>	vedėjas – <i>ved.</i>
kandidatas – <i>kand.</i>	
kapitonas – <i>kpt.</i>	

8.2.3. ĮVAIRIOS SANTRUMPOS

adresas – <i>adr., a.</i>	draugija – <i>d-ja</i>
aikštė – <i>a.</i>	egzempliorius – <i>egz.</i>
alėja – <i>al.</i>	eilutė – <i>eil.</i>
apylinkė – <i>apyl.</i>	ežeras – <i>ež.</i>
apskritis – <i>aps., apskr.</i>	faksas – <i>faks., fks.</i>
bendrovė – <i>b-vė</i>	fakultetas – <i>f., fak.</i>
biblioteka – <i>b-ka</i>	gamykla – <i>g-kla</i>
butas – <i>b., bt.</i>	gatvė – <i>g.</i>

ir kita – *ir kt.*
ir taip toliau – *ir t. t.*
kaimas – *k.*
kalba – *k.*
klasė – *kl.*
knyga – *kn.*
lentelė – *lent.*
miestas – *mst.*
miestelis – *mstl.*
milijonas – *mln.*
ministerija – *m-ja*
mokykla – *m-kla*
mokslo metai – *m. m.*
numeris – *Nr., nr.*
palygink – *plg.*
paveikslas – *pav.*
pavyzdžiui – *pvz.*
prieš Kristų – *pr. Kr.*
prieš mūsų erą – *pr. m. e.*
prospektas – *pr.*
protokolas – *prot.*
puslapis – *p.*

rajonas – *r.*
sąsiuvinis – *sąs.*
sąskaita – *sąsk.*
seniūnija – *sen.*
skyrius – *sk.*
spaustuvė – *sp.*
stotis – *st.*
straipsnis – *str.*
šių metų – *š. m.*
tai yra – *t. y.*
taškas – *tšk.*
telefonas – *tel.*
telegrama – *telegr.*
tiražas – *tir.*
tūkstantis – *tūkst.*
tomas – *t.*
vardas – *v.*
vienetas – *vnt.*
vyresnysis – *vyresn., vyr.*
vyriausias(is) – *vyriaus., vyr.*
žiūrėk – *žr.*

Literatūroje vartojamos ir kitokios santrumpos, kurios gali būti sudarytos įvairiais būdais. Specialūs sutrumpinimai paaiškinami tekste, pirmą kartą juos pavartojus, arba jų sąrašas su paaiškinimais pateikiamas knygos ar straipsnio pabaigoje.

Kompiuterinis lietuvių kalbos žinynas. Nuo morfologijos iki reikalų raštų, sudarė Petras Kniūkšta, Vilnius: Šviesa, 2004.